

fot. Dworzec kolejowy w Kochłowicach

10.

Kochłowice

Ósrodkiem, wokół którego rozrastała się osada kochłowska, było grodzisko założone nad rzeką Kochłowska, najprawdopodobniej w drugiej połowie XIII wieku. Od 1498 roku ziemia bytomska, na obszarze której zlokalizowane są Kochłowice, znajdowała się w posiadaniu księcia opolskiego Jana Dobrego. Po jego śmierci księstwo bytomskie wraz z Kochłowicami objął margrabia Jerzy Hohenzollern, a w 1629 roku przeszło ono na własność Łazarza Henkel von Donnersmarcka. Ta rodzina będzie właścicielem obszaru do końca II wojny światowej. Rozkwit Kochłowic nastąpił pod koniec XIX wieku. Wówczas w dzielnicy założono

urząd pocztowy oraz centralny wodociąg, natomiast na początku XX wieku miejscowość przyłączono do sieci kolejowej oraz poprowadzono sieć gazową.

W trakcie plebiscytu z 1921 roku większość mieszkańców Kochłowic opowiedziała się za przyłączeniem do Rzeczypospolitej, w związku z czym w roku 1922 miasto zostało uroczystie przejęte przez administrację polską. W 1951 roku Kochłowice utraciły samodzielność i stały się dzielnicą Nowego Bytomia, z kolei osiem lat później zostały przyłączone do Rudy Śląskiej.

Spacer po centrum Kochłowic

1. Sanktuarium

Spacer rozpoczynamy w samym centrum Kochłowic - przy Sanktuarium Matki Boskiej z Lourdes. Zostało ono wzniesione w miejscu starego drewnianego kościółka, istniejącego już w XVII wieku. Budowę sfinansowali Łazarz Henczel von Donnersmarck i jego żona Antonina. Świątynię wybudowano w 1806 roku w stylu późnobarokowym. Bryła kościoła ozdobiona jest w bardzo subtelny i finezyjny sposób. Jedyną jej dekoracja

jest wysoki gzyms koronujący oraz pionowy podział ścian wydobyty przy zastosowaniu lizen. Lizeny to piaszki, pionowe występy w murze zewnętrznym, których zadaniem jest najczęściej funkcja ozdobna oraz tektoniczna - dziela

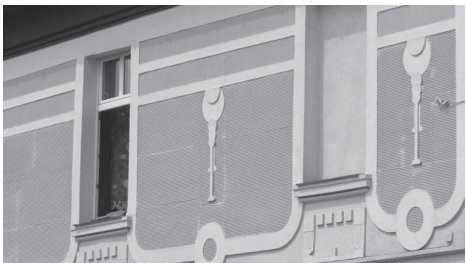

optycznie elewacje na mniejsze sekcje. Elementami, które sprawiają, że kochłowickie sanktuarium przywołuje natychmiastowe skojarzenia z barokiem, są obłe narożniki, charakterystyczne spływy wolutowe łączące wieżę z połaciami dachu oraz cebulasty hełm, przykrywający zarówno wieżę, jak i sygnaturkę. Warto obejrzeć wnętrze obiektu, tworzące zwartą przestrzeń, której jednorodność podkreślają wyłamane gzymsy wieńczące przyścienne

filary. Za ołtarzem w prezbiterium usytuowana jest grota Matki Bożej z Lourdes, ufundowana w 1904 roku przez Kongregację Mariańską Panień. W kościele znajdują się również piękne organy, wybudowane w 1806 roku przez Josepha Weissa z Pyskowic, o prospekcie nawiązującym do sztuki rokokowej. Wychodząc z kościoła trafiamy od razu na skwer im. Biskupa Wilhelma Pluty, oznaczony za pomocą tabliczki zlokalizowanej na dużym gładzie. Biskup Wilhelm Pluta pochodził z Kochłowic, tu też pełnił funkcję wikariusza po wybuchu II wojny światowej. W 1958 roku odebrał święcenia biskupie z rąk prymasa Polski Stefana Wyszyńskiego. Wsławił się pracą na rzecz rodzin - był zresztą przewodniczącym Episkopatu do spraw Duszpasterstwa Małżeństw i Rodzin. W bezpośrednim sąsiedztwie skweru i kościoła znajdują się dwie wiekowe lipy drobnolistne, zasadzone być może podczas konsekracji kochłowickiego sanktuarium. Warto zwrócić również uwagę na zabytkowy krzyż, usytuowany tuż przy wejściu.

2. Piłsudskiego 6

Po lewej stronie kościoła, pod adresem J. Piłsudskiego 6, znajduje się ciekawa, sporych rozmiarów kamienica. Wybudowano ją

najpewniej w 1875 roku. Początkowo był to obiekt parterowy, rozbudowany do obecnej formy w 1920 roku. Prawdopodobne jest to, że w przeszłości budynek ten pełnił funkcję żydowskiego domu modlitwy. Został wybudowany z wykorzystaniem przykuwających wzrok elementów ozdobnych wyprowadzonych w tynku.

3. Kamienica narożna

Przy ul. ks. L. Tunkla pod numerem 1 znajduje się ładna narożna kamienica o klasycyzującej dekoracji. Uwagę zwracają przede wszystkim masywne narożne bonie oraz dekoracyjne opaski podkreślające otwory okienne.

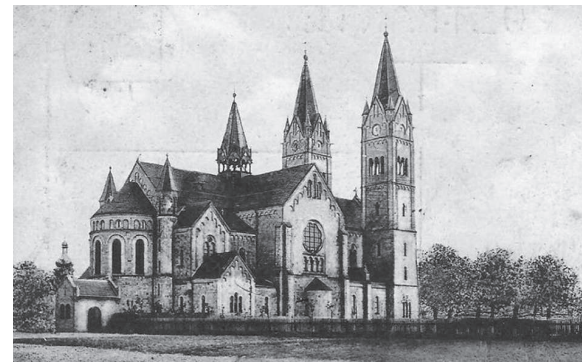
4. Ulica ks. L. Tunkla

Przechodzimy na pobliską ulicę ks. L. Tunkla. Upamiętnia swoją nazwą proboszcza parafii kochłowickiej, niezwykle zasłużonego dla rozwoju dzielnicy oraz sąsiednich osad. Ksiądz Ludwik Tunkel urodził się 3 października 1862 roku w Głogówku. Święcenia kapłańskie przyjął w roku 1886, a od 1893 był proboszczem parafii w Kochłowicach. Z jego inicjatywy wzniesiono tu nowy kościół parafialny, otwarto szkołę dla młodzieży pracującej, dom starców, sierociniec, zbudowano kaplicę w Kłodnicy, a wszystkie drewniane krzyże na terenie parafii zamieniono na kamienne. Przyczynił się on również do podłączenia Kochłowic do linii kolejowej i zbudowania dworca. Postarał się także o utworzenie lokalii w pobliskiej Halembie, dzięki czemu wierni z tej osady nie musieli pokonywać dużych odległości do świątyni w Kochłowicach. Zmarł w 1941 roku w Kórnicach.

koło rodzinnego Głogówka, dokąd został przeniesiony po podziale Górnego Śląska w 1922 roku.

5. Kościół

Ulicą ks. L. Tunkla dochodzimy do zabudowań parafii pw. Trójcy Przenajświętszej. Kościół wzniesiono w latach 1900-1902 według projektu popularnego na Górnym Śląsku architekta Ludwiga Schnaidera. Świątynia posiada wyraźny

neoromański charakter - otwory zamknięte są pełnymi łukami, z kolei wejście zakomponowano jako masyw wieżowy z dwoma charakterystycznymi wieżami, widocznymi z różnych punktów miasta. Elewacje zewnętrzne wyłożono kamiennymi płytami. Wnętrze również zaprojektowano w stylu neoromańskim - warto zwrócić uwagę na ozdobne polichromie, niezwykle dekoracyjny ołtarz główny z czterema ołtarzami bocznymi, ambonę i organy wyprodukowane przez znaną firmę „Schlag und Söhne”. Równie piękne jest otoczenie kościoła z wyróżniającymi się trzema grupami rzeźbiarskimi o wysokiej klasie artystycznej. Znajdziemy tu

przedstawienie Zmartwychwstania, Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej (w tzw. typie Immaculaty) oraz grupę Ukrzyżowania.

6. Aleja Dworcowa

Za cmentarzem znajdującym się obok kościoła skręcamy w prawo w Aleję Dworcową. To jedna z bardziej malowniczych uliczek w dzielnicy, wysadzona po obu stronach okazami klonów zwyczajnych. Po lewej stronie ulicy znajduje się budynek dawnego dworca kolejowego. Dworzec uruchomiono w 1904 roku, jako jeden z przystanków na trasie prowadzącej z Gliwic w stronę dzisiejszych Katowic. Dwa lata później

nitką kolejową połączono dworce w Kochłowicach i Chebziu, tworząc trasę biegnącą przez teren dzisiejszej Rudy Śląskiej. Budynek dworca, mimo iż nie pełni swojej pierwotnej funkcji, zachował historyczny wygląd. To interesująco skomponowana bryła o elewacjach wykonanych z cegły. W górnych partiach obiektu widoczne są elementy muru pruskiego. Uwagę zwracają różnorodne okna, które ładnie wpisują się w elewację.

7. Wieża wodna

Budynek wieży wodnej został wzniesiony mniej więcej w tym samym czasie, co infrastruktura kolejowa. Zadaniem wieży wodnej lub inaczej – wieży ciśnien jest zapewnienie stałego ciśnienia w wodociągu oraz zagwarantowanie rezerwy wody w przypadku jej braku lub zwiększonego zapotrzebowania. Wieże wodne bardzo często towarzyszyły zabudowie dworców kolejowych. Kochłowski obiekt jest szczególnie – przez

swoje stosunkowo niewielkie rozmiary i usytuowanie w obrębie parku sprawia urokliwe i malownicze wrażenie.

8. Planty

Naprzeciw budynku dworca znajdują się tzw. „planty kochłowskie” – niemal hektarowy zieleniec urządzony w latach 20-tych XX wieku. W jego centralnej części znajduje się pomnik powstańcy, będący repliką historycznego pomnika, wystawionego przy ul. Radoszowskiej w 1925 roku. Podzielił on los wielu innych monumentów w mieście – w 1939 roku został zniszczony przez hitlerowców.

9. Związek Górnośląski

Z terenu plant skręcamy w prawo w ulicę Oddziałów Młodzieży Powstańczej. Pod numerem 5 widzimy jednopiętrowy budynek stanowiący siedzibę kochłowskiego oddziału Związku Górnośląskiego. Wzniesiono go w 1906 roku z przeznaczeniem na szpital. Ładnie prezentują się wysokie okna i pasy ozdobnych zielonych, glazurowanych cegiełek. Związek Górnośląski został założony w 1989 roku w celu promowania oraz ochrony kultury i wartości związanych z terenem Górnego Śląska.

10. Solarnia

Ulicą Drobna dochodzimy do ulicy Radoszowskiej, by po chwili wejść w ulicę Solną. Nazwa stanowi pamiętkę po funkcjonującej tu niegdyś solarni, założonej w drugiej połowie XVI wieku. Sprowadzano tu zanieczyszczoną sól kamienną z kopalni w podkrakowskiej Wieliczce. Poprzez rozpuszczanie w wodzie i odparowywanie uzyskiwano z niej oczyszczoną białą sól stołową. Przy tej ulicy znajduje się również dawna siedziba powołanej w 1882 roku Straży Pożarnej. To charakterystyczny budynek z narożną masywną wieżą

zwieńczoną sygnaturką, wybudowany najprawdopodobniej w latach 20-tych XX wieku.

kątnych tympanonów oraz detale wykonane z zielonej, glazurowanej cegły.

11. Dom Bistów

Wracamy na ulicę Radoszowską. Pod numerem 167 znajduje się piękna kamienica, znana jako Dom Bistów. Budynek posiada bogatą, modernistyczną dekorację, efektywnie uzupełnioną o pasy glazurowanych cegieł. Urodził się tutaj Stanisław i Henryk Bista. Pierwszy związał swoje życie z kościołem i osiągnął godność prałata. Drugi to wybitny polski aktor, twórca niezliczonych ról teatralnych i filmowych. Współpracował m.in. z Tadeuszem Konwickim, Januszem Zaorskim czy Tadeuszem Chmielewskim.

12. Dawny ratusz

Kierujemy się na wschód ulicą Radoszowska. Pod numerem 163 widzimy budynek dawnego kochłowskiego ratusza. Został zbudowany pod koniec XIX wieku w stylu neogotyckim. Uwagę zwracają urokliwe zwieńczenia w formie trój-

13. Willa

Pod numerem 132 widzimy sporych rozmiarów willę o ciekawej formie architektonicznej. Warto dokładniej przyjrzeć się obiektowi, a w szczególności niezwykle ciekawemu gankowi, usytuowanemu od strony wschodniej.

12. Domy przy Radoszowskiej

Po dłuższym marszu docieramy do zabudowań kolonii robotniczej, zlokalizowanej wzdłuż południowej pierzei ulicy Radoszowskiej (numery 107-135). Charakterystycznym elementem obiektów wchodzących w skład tego kompleksu są dekoracyjne, otynkowane płyciny, wyróżniające się na tle prostej, ceglanej elewacji. Budynki te wykazują podobieństwo względem zabudowań kolonii „Werdon” usytuowanej w dzielnicy Wirek.

